

Lingvistički atlas istarskih čakavskih govora (LAIČaG) / Atlante Linguistico delle Parlate Ciacave Istriane (ALPaCis) / Lingvistični atlas istrskih čakavskih govorov (LAIČaG)

Filipi, Goran; Buršić-Giudici, Barbara; Giudici, Antonio

Source / Izvornik: **Tabula : časopis Filozofskog fakulteta, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, 2015, 3 - 27**

Journal article, Published version

Rad u časopisu, Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:137:881087>

Rights / Prava: [Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International/Imenovanje-Nekomercijalno-Bez prerada 4.0 međunarodna](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-25**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Proslov

Dvopredmetni studiji na Filozofskom fakultetu u Puli osnovani su u akademskoj godini 1994. – 1995. i predstavljaju malu veliku pobjedu koja je nagovijestila 1995. godinu, godinu koju pamtimo po mnogočemu dobrome. I tu malu veliku pobjedu valja pamtit i vrijedi obilježiti je. Činimo to zbornikom radova.

Na dvadesetogodišnjicu dvopredmetnih studija zapala nas je čast da se naša imena nađu na djelu kojim obilježavamo znanstveni i kulturni podvig naših profesora. Najviše nas raduje što i dalje svi zajedno, svatko svojom mjerom strasti, sudjelujemo u životu studijā koji obogaćuju spoznajama i oplemenjuju duhom mlade kolege željne znanja u ispraznom svijetu vještina. Baš kako su to činili naši profesori s nama.

Urednici

Goran Filipi
Barbara Buršić Giudici
Antonio Giudici

Lingvistički atlas istarskih čakavskih govora (LAIČaG) / Atlante Linguistico delle Parlate Ciacave Istriane (ALPaCis) / Lingvistični atlas istrskih čakavskih govorov (LAIČaG)

Prethodno priopćenje
 Preliminary communication
 UDK 811.163.42'282(497.5-3 Istra)

Nacrtak

U članku se najavljuje *Lingvistički atlas istarskih čakavskih govora (LAIČaG)*, daju se osnovni podatci o projektu unutar kojega Atlas nastaje, ustrojstvo djela. Daje se i osnovna dijalektološka slika pojedinih punktova s kartom terena kao i osnovni geografski podatci svakoga punkta.¹

Ključne riječi: lingvistički atlas, lingvistička geografija, dijalektologija, čakavski, Istra

1. Geneza Atlasa i osnovni podatci

Lingvistički atlas istarskih čakavskih govora (LAIČaG) nastavak je projekta *Atlas Linguarum Histriae et Liburniae (Lingvistički atlas Istre i Kvarnera)* koji smo bili započeli s kolegama s Visoke škole za prevoditelje i tumače Sveučilišta u Trstu, no suradnja je prekinuta ubrzo nakon objavljivanja *Istriotskog lingvističkog atlasa (ILA)* dvoje prvopotpisanih 1998. U tršćanskoj su ekipi bili prof. Franco Crevatin (voditelj), prof. dr. Rada Cossutta, prof. Luciano Rocchi i prof. Marcello Marinucci, dok su s naše strane rad na projektu započeli prof. dr. Goran Filipi (voditelj), izv. prof. dr. Barbara Buršić Giudici, mr. Srđa Orbanić i doc. dr. Robert Blagoni. Navedeni su zajednički utvrdili mrežu, izradili upitnik i definirali grafiju kojom će se vršiti zapisivanja (korišteno je manje-više znakovlje

¹ Potonje dugujemo trećem suautoru koji je do podataka došao preko Istarske enciklopedije (IE), wikipedije i istrapedije.

međuredne fonetske transkripcije s nekoliko grafema za specifične glasove našega područja). Nakon prekida suradnje s poslom na Atlasu nastavili su samo dvoje prvopotpisanih (navedeni kolege iz Pule u međuvremenu su usmjerili svoj znanstveni interes na druga područja) kojima se nešto kasnije pridružio dr. Valter Milovan koji sve do današnjega dana vrlo uspješno obavlja poslove izvršnoga tajnika.

Prikupljanje građe za LAIČaG započeli smo početkom devedesetih godina prošloga stoljeća i završili početkom 2015. Građa je prikupljena u okviru završnih, diplomskih, magistarskih i doktorskih radova i trenutno je u fazi temeljita redigiranja i dopunjavanja terenskim i kabinetskim radom obaju autora prije slanja na recenzije. Predviđeni recenzenti su: akad. Auguste Kovačec, prof. dr. Josip Lisac i izv. prof. dr. Nikola Vuletić sa Sveučilišta u Zadru te sa Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli izv. prof. dr. Lina Pliško i doc. dr. David Mandić. Kako je od početka prikupljanja građe do danas prošao znatan broj godina, što se zbog opsežnosti posla nije moglo skratiti, valja imati na umu da u slučaju Atlasa nemamo istu sinkronijsku razinu svih anketiranih mjesta, pa je Atlas na taj način donekle i dijakronijski. Svi su ispitivači odgovarajuće obučeni prije odlaska na teren. Do podataka se dolazilo metodom ispitivanja na temelju upitnika i to tako da su se, kad god je to bilo moguće, pokazivale slike i(li) crteži odnosno pojedini predmeti ako su bili u vidokrugu ili opisom pojmova do kojih se željelo doći. Izbor ispitanika pokriva sve dobne i socijalne skupine. Razgovori su snimani i bilježeni u posebne bilježnice grafijom kojom će odgovori biti i prikazani.

Premda nije uobičajeno da lingvistički atlas izlazi u dijelovima, odlučili smo se za objavljivanje u fazama kako bismo što prije barem dijelove građe predstavili zainteresiranoj znanstvenoj i široj javnosti radi eventualnih obradbi same građe a i zbog mogućih korekcija i dopuna s njihove strane. Prijevremeno objavljivanje građe držimo opravdanim i zbog jako loše situacije u kojoj su se u vrijeme objavljivanja nalazili istriotski i istrorumunjski govori (danas je dakako još i gore stanje) koji polako nestaju bez zaštite institucija a i zato što njihovi govornici nemaju nacionalni osjećaj koji bi se identificirao u jeziku i koji bi ih tjerao da ga pošto poto sačuvaju – prema popisu pučanstva istriotofoni se izjašnjavaju uglavnom kao Talijani, a istrorumunjofofoni jednako kao i okolno čakavsko stanovništvo, tj. ili kao Hrvati ili regionalno. Oba idioma nezaustavljivo ustupaju svoje mjesto istromletačkome odnosno čakavskome a na višim komunikacijskim razinama talijanskome odnosno hrvatskome standardnom jeziku. Osim ILA, 2002. izišao je i *Istrorumunjski lingvistički atlas* (IrLA) te 2004., u posebnom svesku, njegova Kazala – oba rada potpisuje Goran Filipi. Prvo dvoje autora objavilo je i *Istromletački lingvistički atlas* (ImLA) te *Lingvistički atlas pomorske terminologije istarskih govora* (LAPTIG). Planira se i ponovno prirediti za tisak ILA s promijenjenom grafijom i dopunama i ispravcima te izraditi odgovarajuća kazala za sve navedene atlase (kazala za ImLA pripremljena su za tisak), osim za IrLA i LAPTIG za koji kazala postoje.

U radu se koriste sljedeće kratice i znakovi:

adj. – pridjev
 adv. – prilog
 anatom. – anatomija
 arh. – zastarjelica
 cfr. – usporedi
 dem. – umanjenica
 f. – imenica ženskog roda; ženski rod
 fut. – buduće vrijeme
 hrv. – hrvatski
 imperf. – nesvršeno
 m. – imenica muškog roda; muški rod
 met. – metafora
 n. – imenica srednjeg roda; srednji rod
 perf. – svršeno
 pl. – množina
 plt. – pluralia tantum
 pret. – prošlo vrijeme
 ps. – lice
 rar. – rijetko
 sg. – jednina
 sln. – slovenski
 tal. – talijanski
 vb. – glagol
 ♀ – ženka
 ♂ – mužjak

Svi dijelovi *LAIČaGa* bit će objavljeni na tri jezika: hrvatskom, talijanskom i slovenskom.

2. Upitnik

Temelj su upitnika uglavnom u potpunosti ili djelomice objavljeni jezikoslovni atlasi za romanska i slavenska jezična područja. Upitnik ima 1898 pitanja raspoređenih u četrnaest semantičkih skupina, uz dvanaest podskupina, koje pokrivaju manje-više sve relevantne situacije u životu jedne jezične zajednice. Sastavljači upitnika imali su u vidu sve karakteristike područja:

1. Vremenske prilike
2. Geomorfologija
3. Običaji i institucije
4. Tijelo i osjetila

5. Opažaji i utisci
6. Vrijeme i kalendar
7. Život, brak i obitelj
8. Dom i posjed
9. Odjeća i pribor
10. Hrana i piće
11. Životinje:
 - a) sisavci, gmazovi i vodozemci
 - b) ptice
 - c) kukci
12. Poljodjelstvo:
 - a) radovi i oruđa
 - b) vinogradarstvo
 - c) uzgoj životinja
 - d) pčelarstvo
 - e) maslinarstvo
 - f) voćarstvo
 - g) uzgoj povrća
13. Samoniklo bilje:
 - a) stabla i grmlje
 - b) raslinje
14. Gljive

3. Struktura pitanja i odgovora

Pitanja su sastavljena tako da se na njih dobije što precizniji odgovor, pa se često daje opis pojma ili predmeta za koji se želi dobiti termin. Ako je dio pitanja zapisan kosim slovima, znači da se od ispitanika tražio samo taj oblik koji se onda na isti način bilježi i u odgovoru dok se ostali dijelovi odgovora, ako ih je ispitanik dao, pišu normalno. Slično vrijedi i za dijelove pitanja u zagradama. U obične se zagrade u odgovorima (ako se ne odnosi na prethodno) stavljaju odrednice, kratice i sl., a u pitanjima pobliža objašnjenja. Odgovori u uglatim zagradama označuju iskaze ispitanika koji ne odgovaraju u potpunosti pitanju. Sinonimi se u odgovorima odvajaju dvotočkom, a nabranjanja zarezom (npr. dani u tjednu). Pri navođenju odgovora što se pisanja malih i velikih slova i interpunkcije tiče poštivali smo pravopis standardnoga jezika kojemu pojedini idiom pripada. U bilješkama se navode riječi ili rečenice dobivene od ispitanika koje su u manje-više uskoj svezi s odgovorom, komentari autora kao i komentari dobiveni od samih ispitanika (komentari dobiveni od ispitanika ne prevode se) te, rjeđe, odgovarajući oblici iz drugih mjesta koja nisu obuhvaćena Atlasom, a koji su bili na raspolaganju autorima i za koje su autori smatrali da ih ima smisla uvrstiti bilo zbog značenjske bilo zbog oblikovne podudarnosti. Upitnikom u zagradama iza odgovora obilježeni su oblici koje autori drže sumnjivima i za

koje nisu uspjeli dobiti potvrdu ni nakon opetovanih provjera na terenu. Neka se pitanja (doduše manji broj) pojavljuju na više mjesta u Atlasu, u različitim semantičkim cjelinama, radi potpunije kontrole građe. Odgovori na ta pitanja ostavljeni su onako kako ih je ispitanik dao na pojedinom mjestu, dakle obično u različito vrijeme. Ponavljanje je pitanja u atlasu opravdano i zbog činjenice da nisu svi informatori uvijek odgovarali na iste dijelove pitanja (pogotovo na pitanja koja se tiču specijaliziranih manje poznatih terminologija, npr. ornitonimije, maslinarstva), pa je na taj način bilo moguće dobiti odgovor ili samo od jednoga ispitanika ili pak od više ispitanika više različitih jednakovrijednih odgovora.

4. Grafija, izgovor i naglasak

Od u početku utvrđene grafije (i načina bilježenja prozodije) odustali smo odmah nakon objavljivanja ILA, zbog usko specijalizirane grafije koja uvelike otežava čitanje tzv. običnim korisnicima kojima su naši atlas također namijenjeni, pa smo se odlučili za „prirodniji“ način pisanja koji bi trebao odgovarati i znanstvenicima i ostalima. Koristili smo se sljedećim grafemima (podebljani znakovi ne koriste se u hrvatskoj latinici za riječi hrvatskoga jezika):

- a – središnji niski otvoreni vokal
- ǎ – stražnje a
- ǎ – prednji niski jako otvoreni vokal
- à – prednji niski otvoreni vokal
- b – zvučni bilabijalni okluziv
- c – bezvučna alveolarna afrikata
- č – bezvučna postalveolarna afrikata
- ć – bezvučna predpalatalna afrikata
- } – bezvučni palatalni okluziv
- d – zvučni zubni okluziv
- đ – palatalizirani zvučni zubni okluziv
- đ – zvučna predpalatalna afrikata
- e – prednji srednji vokal
- ɛ – zatvoreni prednji srednji vokal
- ɛ – otvoreni prednji srednji vokal
- ə – mukli neodređeni vokal
- f – bezvučni labiodentalni frikativ
- g – zvučni velarni okluziv
- ɣ – zvučni velarni frikativ
- ǧ – glas između dž (zvučna palatalna afrikata) i đ
- h – bezvučni velarni frikativ
- i – prednji visoki vokal
- j – zvučni palatalni sonant

k – bezvučni velarni okluziv
 l – zvučni lateralni alveolar
 l̥ – zvučni palatalni lateral
 m – zvučni bilabijalni nazal
 n – zvučni dentalni nazal
 ŋ – zvučni palatalni nazal
 o – srednji stražnji vokal
 ɔ – zatvoreni prednji srednji vokal
 ɔ̞ – otvoreni prednji srednji vokal
 p – bezvučni bilabijalni okluziv
 r – zvučni alveolarni vibrant
 s – bezvučni dentalni frikativ
 š – bezvučni postalveolarni frikativ
 ʃ – bezvučni alveolarni frikativ
 t – bezvučni dentalni okluziv
 t̥ – palatalizirani bezvučni dentalni okluziv
 u – stražnji visoki vokal
 v – zvučni labiodentalni frikativ
 w – zvučni bilabijalni sonant
 z – zvučni dentalni frikativ
 Z – zvučna alveolarna afrikata
 ž – zvučni postalveolarni frikativ
 ʒ – zvučni alveolarni frikativ
 χ – bezvučni uvularni frikativ
 y – prednji visoki zaokruženi vokal

Za bilježenje hrvatskih oblika koristili smo i tri dvoglasnika (diftonga): *uo*, *ue* i *ie*. Za prva dva odlučili smo se ne bilježiti ih s *wo* odnosno *we* jer je njihov izgovor ipak barem donekle različit od izgovora u talijanskim i slovenskim oblicima u kojima smo koristili *wo* i *we* (npr. hrv. *vjs* vs. tal. *kwor*). Diftong *uo* po izgovoru manje-više odgovara izgovoru znaka *đ* koji smo koristili za labinske i slovenske oblike, no tu smo minimalnu razliku u izgovoru htjeli naglasiti uporabom različitih grafema. A što se *ie* tiče nismo ga pisali kao *je* jer smo *je* koristili za riječi u kojima se [j] nalazi u izrazito vokalskom okruženju (u oblicima iz svih idioma u ovom atlasu) (npr. *ie* u hrv. *zvezda* razlikuje se od tal. *pjena*). Grafem *w* koristili smo za sva tri idioma u dvoglasnicima u kojima [w] preuzima gotovo u potpunosti funkciju konsonanta (npr. hrv. *rěwma*, tal. *babgw*, sln. *bōlēxaw*).

Valja objasniti i uporabu dvaju grafema koji bi mogli unijeti pomutnju u čitanju. Naime, u slovenskim smo primjerima za palatalizirani bezvučni i zvučni dentalni okluziv koristili *t'* i *d'* jer se njihov izgovor ne podudara u potpunosti s izgovorom hrvatskoga [č] odnosno [d], a ni s izgovorom u riječima koje smo pisali s *dj* (npr. tal. *djuvolo*) ili *tj* (tal. *tjepido*).

Odgovori su zapisani onako kako ih je pojedini ispitanik izrekao, bez obzira kose li se s fonetsko-fonološko-prozodijskim zakonitostima pojedinoga idioma.

Što se glasova [č, ć, ʃ] tiče valja naglasiti da njihova vrijednost nije u potpunosti ista u svakom pojedinom govoru (varira čak i u istih govornika na jednakim položajima). U labinskom smo idiomu bilježili uglavnom } jer je njegov izgovor nešto umekšaniji od hrvatskoga *ć*, a nismo željeli uvoditi još jedan znak (u riječima u labinskom govoru u kojima je zabilježeno *ć* taj se glas izgovara kao u hrvatskom).

Naglasak u netonemskim govorima (tal. i sln.) bilježi se podcrtavanjem naglašenoga vokala (jednosložne riječi se ne naglašavaju), a u tonemskim (hrv.) uobičajenim tronaglasnim sustavom (˘, ˆ, ˜)².

5. Mreža (punktovi), ispitivači i ispitanici

5. 1. Kratice mjesta i zemljovid:

<i>Bo:</i>	Boršt/Boste
<i>Sa:</i>	Savudrija/Salvore
B/O:	Brest/Olmeto
VM/MG:	Vele Mune/Mune Grande
KI/Ca:	Kaldanija/Caldania
Kr/Ca:	Krbavčići/Carbocici
Pr/Pe:	Permani/Permani
Mt:	Materada/Materada
RP/PR:	Ročko Polje/Piana di Rozzo
Kr/Ch:	Krti/Cherti
Vž/Vs:	Vižinada/Visinada
Ič/Ic:	Ičići/Icici
Ka/Ca:	Karojba/Caroiba
V/Ab:	Vabriga/Abrega
Pz/Ps:	Paz/Passo
Go:	Gologorica/Gologorizza
Li:	Lindar/Lindaro

² Talijanski i slovenski spominju se jer Atlas ima jednu istromletačku (Savudrija) i jednu slovensku (Boršt) kontrolnu točku.

Mš/Mz:	Mošćenice/Moschienze
Bi:	Buići/Buici
T/A:	Tinjan/Antignana
Gr/Ga:	Gračiče/Gallignana
Mu/Mo:	Musalež/Monselice
Pi/Pe:	Pičan/Pedana
Kr/Co:	Kringa/Corridigo
SP:	Sveti Petar u Šumi/San Pietro in Selve
Šu/Su:	Šumber/Sumbero
Se/VL:	Selina/Villanova al Leme
Ž/G:	Žminj/Gimino
Ne/SD:	Nedeščina/Santa Domenica d'Albona
Pa:	Paradiž/Paradiso
RS/VR:	Rovinjsko Selo/Villa di Rovigno
Šo/So:	Šorići/Sorici
JK/Go:	Jurićev Kal/Golzana
G/Mc:	Golaš/Moncalvo di Valle
R/PA:	Rabac/Porto Albona
Pr/FA:	Presika/Fratta d'Albona
Bž/Bi:	Bijažići/Biasici
Dr:	Drenje, Crni, Sveta Marina/Dregne, Lupettini, Santa Marina
H/Ch:	Hrboki/Cherbochi
Vi:	Viškovići/Viscovizzi
Ra/Cn:	Rakalj/Castelnuovo d'Arsa
Ma:	Marčana/Marzana
Pe:	Peroj/Peroi
Mn:	Muntić/Monticchio
Md:	Medulin/Medolino

Atlasom će biti obuhvaćeno 42 hrvatska (čakavska) punkta; uz tri kontrolna, crnogorski u Peroju, slovenski u Borštu i istromletački u Savudriji. Osam je čakavskih punktova uvršteno u već objavljene atlase: Svetvinčenat, Čabrunići, Valtura i Ližnjan (u ILA), Brgud i Čepić (u Irla), Funtana i Labin (u ImLA), uz napomenu da je u LAPTIG uvršteno osam čakavskih punktova za pitanja koja se tiču pomorske terminologije upitnika: lčići, Mošćenice, Funtana, Drenje/Crni/Sveta Marina, Rabac, Viškovići, Rakalj, Ližnjan i Medulin. Popis mjesta slijedi smjer sjever-jug uz napomenu da su kratice hrvatskih punktova otisnute podebljano, istromletački je punkt otisnut normalno, slovenski ukošeno i crnogorski ukošeno i podebljano.

6. Osnovni podatci o punktovima

BREST/OLMETO

Brest je naselje pod Učkom koje leži u općini Lanišće, na brdu kršne zaravni (podno Žbevnice), nedaleko od hrvatsko-slovenske granice. Kroz Brest prolazi županijska cesta koja spaja Buzet i Vodice. Stanovnici se mahom bave poljodjelstvom, a u prošlosti su važne bile različite djelatnosti poput stočarstva i mljekarstva te proizvodnje drvenog ugljena (krbunica).

VELE MUNE/MUNE GRANDE

Mune, Vele i Male, dva su zasebna naselja na masivu Čićarije, pripadaju općini Matulji te spadaju pod Primorsko-goransku županiju. Okružene su poljima i pašnjacima, a stanovnici se uglavnom bave poljodjelstvom i stočarstvom. Određen broj se preselio u Rijeku u potrazi za poslom. Područje Muna je u srednjem vijeku bilo dijelom akvilejskog patrijarhata, zatim je potpalo knezovima Goričkim, pa Mletačkoj Republici koja ga je uključila u Rašporski kapetanat. Ratovi su opustošili kraj otvorivši prostor za naseljavanje stočara iz dalmatinskog zaleđa (Ćiribirci). Vlaški govor (Istrorunumjski) kojim su se doseljenici koristili nedavno je nestao.

KALDANIJA/CALDANIA

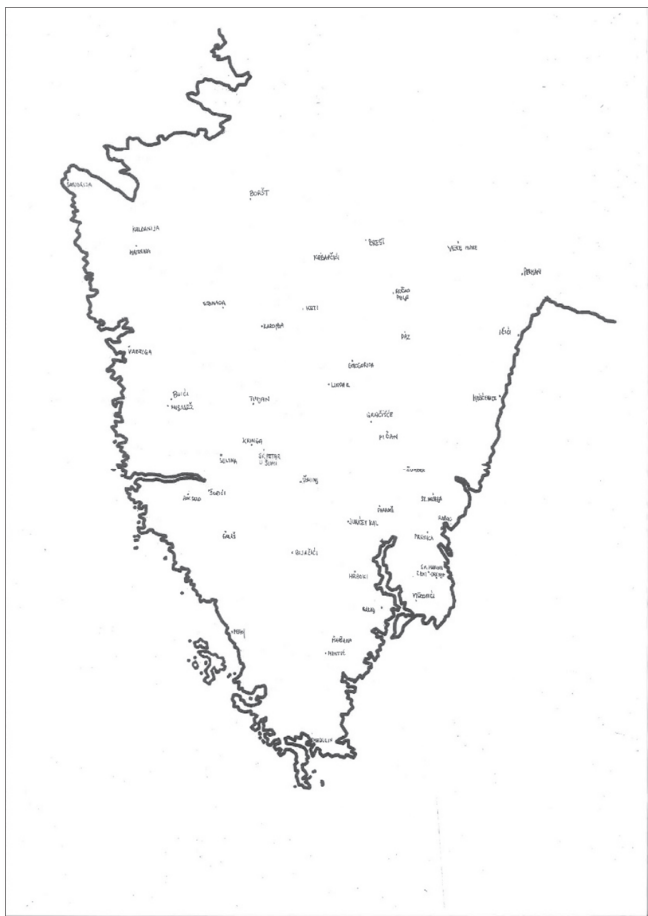
Kaldanija je malo naselje kraj Buja, ima nešto više od sto stanovnika, a nalazi se na državnoj cesti koja iz Buja vodi u Kopar, nedaleko od križanja s prometnicom Savudrija–Kaštel. Stanovništvo se povijesno bavilo poljodjelstvom i stočarstvom, dok su u novije vrijeme prisutne turistička i trgovinska djelatnost. Ime Caldanija dolazi od plemićke obitelji Caldana koja je od XVI. do XIX. stoljeća vladala ovim područjem. Djelomično su ušćuvane tradicionalne kamene kuće sa stajom, vodospremom i vrtovima.

KRBAVČIĆI/CARBOCICI

Krbavčići je jedno od najmanjih mjesta Bužeštine. Broji tek tridesetak žitelja. Stanovnici su usmenom predajom zadržali neke podatke o svome dolasku: saznajemo primjerice da je najstarija kuća u selu, kuća Ivana Cerovca zvanog *Zvanon*. Selo se prvi put spominje u notarskom spisu Marija Sotolića. Samo prezime Krbavčić prvi je put zapisano u ožujku 1583. u Knjizi rođenih. Stanovništvo se uglavnom bavi zemljoradnjom i stočarstvom.

PERMANI/PERMANI

Permani je naselje smješteno u opatijskom zaleđu, a pripada općini Matulji. Prema popisu stanovništva iz 2011. u selu je bilo 103 stanovnika. Povijesno-geografski gledano, selo se nalazi na sjeveru Liburnije, na granici između Hrvatske i Slovenije. Svi stanovnici govore čakavskim idiomom hrvatskoga jezika.

MATERADA/MATERADA

Materada je naselje nadomak Umaga, na prometnici koja spaja Umag i Buje. Stanovnici se pretežno bave poljodjelstvom (uzgoj vinove loze i maslina). Područje je bilo naseljeno u prapovijesti, antici i ranom srednjem vijeku, a prvi spomen seže u XII. stoljeće kada se Materada pojavljuje u Idrisijevom putopisu. Iz župne crkve Blažene Djevice Marije od Snijega potječu dva glagoljska natpisa iz 1531. i 1535. U XVII. stoljeću među prebjezima pred Osmanlijama našla se obitelj Tomica (Tomizza) podrijetlom iz mletačke Albanije. Ovom je rodu pripadao Fulvio Tomizza, rođen u Juricanima kraj Materade, koji je u romanu Materada književnom fikcijom objektivno dio povijesti XX. stoljeća toga kraja.

ROČKO POLJE/PIANA DI ROZZO

Ročko Polje je naselje kraj Roča, nastalo okupljanjem zaselaka Bortulasi, Glavići, Grabri, Pavletići, Premci, Žulići i drugih. Nalazi se pored dionice Buzet–Lupoglav, uz rub plodna polja pod Čičarijskim grebenom, na mjestu gdje se s Čičarije spušta cesta između srednjovjekovnih naselja Črnigrad i Beligrad.

Stanovnici se bave poljodjelstvom i stočarstvom. Područje je u prapovijesti i antici već bilo naseljeno. Kraj ceste je jednobrodna crkva sv. Roka, izgrađena 1860. na mjestu starije. Na oltaru nalazimo Cornerovu palu, na pročelju rustični reljef Krista (karakterističan za Bužeštinu). U crkvi se, osim uzidanih antičkih reljefa, nalazi i nekoliko antičkih natpisa romaniziranoga autohtonog stanovništva s histarskim imenima.

KRTI/CHERTI

Mjesto Krti pripada općini Buzet, a smješteno je na cesti koja se od Buzeta spušta na jezero Butoniga. Godine 2001. u Krtima je bilo 77 žitelja; brojka je danas u opadanju. Nedostatak crkve u selu povezan je s pomanjkanje pisanih tragova o mjestu i stanovnicima. Veći dio starijeg žiteljstva bavi se poljoprivredom (maslinarstvom i vinogradarstvom), dok se mlađi bave sakupljanjem gomolja u obližnjim šumama. Svi stariji govore gotovo isključivo čakavskim dijalektom, dok je hrvatski standard u uporabi među novopristiglim stanovništvom.

VIŽINADA/VISINADA

Vižinada se smjestila u istarsku unutrašnjosti, na sjeveroistočnom rubu Poreštine gdje se državna cesta Pula–Buje i lokalna cesta za Poreč križaju, na rubu uzvisine doline Mirne. Stanovništvo je angažirano poljodjelstvom i uslužnim djelatnostima, a područje Vižinade poznato je po agroturizmu i vrhunskim vinima. Tijekom protekla desetljeća razvile su se tradicionalne manifestacije: Verši na Šterni, pjesnički susreti i drugo. Područje Vižinade nalazi svoj početak u prapovijesti (gradine). Naseljeno je i za vrijeme antike (rimsko doba) te u ranom srednjem vijeku. Pisani izvori prvi put spominju 1177. (posjed porečkih biskupa), a do XV. stoljeća leno je različitih obitelji. Početkom XVI. stoljeća Vižinada se predala mletačkoj vlasti postavši feud obitelji Grimani. Brojne pošasti i ratovi natjerali su Veneciju da u XVI–XVII. stoljeću i na ovom području naseli izbjeglice pred Osmanlijama. Gradić se dičo lukom na Mirni, u Baštiji, a na zidu negdašnjega fontika ugrađena je natpisna ploča s cjenikom prijevoza pojedinih proizvoda kojima se trgovalo u luci. Imala je fontik, šternu iz 1782., ložu iz 1930-ih, neoklasicističku crkvu Svetog Jeronima, raskošne palače obitelji Grimani i Facchinetti. Romanička crkva Svetog Barnabe na rubu naselja diči se freskama iz 1350-ih, oslikane u duhu Giottovih učenika.

IČIĆI/ICICI

Ičići su malo turističko mjesto na sjevernom Jadranu, tj. u Kvarnerskom zaljevu. U blizini su Opatije i Rijeke. Nalaze se u podnožju Učke, planine visoke 1401 m i čije je područje zbog naročite lijepe prirode proglašeno parkom prirode. Stanovništvo je pretežno zaokupljeno turizmom. Kroz Ičiće prolazi čuveni Lungomare, obalna šetnica koju je 1885. izgradio austro-ugarski car Franjo Josip I. Naročiti značaj za mještane i turiste imaju ribarske fešte koje se tijekom ljeta upriličuju u mjestu Ičići.

KAROJBA/CAROIBA

Karolja je smještena kod Motovuna, a njeni se žitelji pretežito bave poljodjelstvom (uzgojem vinove loze, žita i povrća), te stočarstvom (goveda i svinje). Jedan dio stanovništva radi u tercijarnim djelatnostima. Toponim se prvi put spominje 1258., a potječe od latinskog *quadruvium* (križanje dviju cesta). Antički spomenici pronađeni u romaničkoj crkvi sv. Andrije na groblju i oko nje najbolji su svjedoci kontinuirane nastanjenosti prostora. U srednjem vijeku dodijeljena je Motovunu, slijedila je njegov razvitak (prvo feud porečkih biskupa, zatim knezova Goričkih, od 1278. Venecije). U Karolji su posjede imale Motovunske plemićke obitelji. U trafostanici iz 1921. na južnom dijelu Karolje upriličena je HEP-ova izložba razvoja elektrodistribucije u Istri.

VABRIGA/ABREGA

Vabriga se smjestila jugozapadno od Tara. Stanovnici se oduvijek bave poljodjelstvom (masline, vinova loza, žitarice), u posljednje vrijeme i turizmom. Područje je u rimsko doba bilo naseljeno brojnim rustičnim vilama, među kojima je najvažnija bila ona na Lorunu. Brojni natpisi carskih robova i oslobođenika iz I. st. govore o postojanju carskog posjeda na tom području. Prvi spomen seže u XIV. stoljeće (Albriga, Abriga, Gabriga). Opustošena, u Vabrigu se 1557. naseljavaju prvi doseljenici iz Dalmacije (Morlaci). Vabriga proživljava novi val naseljavanja već 1622. (kolonisti iz Dalmacije, Crne Gore, Bosne, Albanije te Furlanije, Trevisa i grčke Krete). Krajem XIX. stoljeća pojavile su se klasne i nacionalne netrpeljivosti, a početkom XX. stoljeća u Vabrigi je inaugurirana jedna od prvih četiriju škola Poreštine na hrvatskom jeziku. Znakovita je romanička crkva Blažene Djevice Marije iz XIII. stoljeća s četverokutnom apsidadom i zvonikom na dvije preslice koji se oslanja na pročelje. U crkvi su dvije oltarne pale zadarskog majstora Zorzija Venture. U obližnjoj luci u uvali Sv. Marina uzgajaju se kamenice.

PAZ/PASSO

Paz je selo kraj Boljuna, na prometnoj dionici Cerovlje–Boljun–Vranja. Tamošnji se stanovnici bave tradicijskim poljodjelstvom i stočarstvom. Prvi put ga u izvorima nalazimo u XII. stoljeću pod nazivima Pas, Paas, potom Pasperc i Passberg, a ubrzo je postao važan feud kojim je obitelji Eberstein prešao iz ruku akvilejskih patrijarha. Godine 1374.

pripojen je Pazinskoj knežiji te ostao pod upravom obitelji Walderstein do XVII. stoljeća, zatim roda Barbo. Barokizirana crkva Uznesenja Blažene Djevice Marije čuva kamenu kasnogotičku kustodiju iz 1496. Nad mjestom su ostatci srednjovjekovnog kaštela. U grobljanskoj crkvi sv. Vida (izvorno dvoapsidnoj) ušćuvane su freske slikara Alberta iz 1461.

GOLOGORICA/GOLOGORIZZA

Gologorica se nalazi u blizini Pazina, udaljena od glavnih putova i prometnica, na jezičku iznad Gologoričkoga potoka, pritoka rijeke Raše. Žiteljstvo se bavi poljodjelstvom (vinova loza, žitarice, voće) i stočarstvom (goveda, svinje). Područje je naseljeno sve od prapovijesti (željeznodobno gradinsko naselje) kroz rimsko doba. Prvi se put u izvorima javlja 1102., kao središte feuda u rukama Konrada i supruge Matilde. Gologoricu spominje Istarski razvod (1324.), a do ukidanja feudalnih odnosa bila je vlasništvom raznih obitelji. Osebuja joj je urbanistička shema sačinjena od glavne ulice koja teče s ulaznih vrata na sjeveru do južnih (danas uništenih); masivne su zidine nekada bile dodatno zaštićene opkopom preko kojega se spuštao pokretni most. Zanimljiv je glagoljski natpis popa Jurja Kaligarića iz 1595. na sjevernoj kapeli župne crkve Svetog Petra i Pavla.

U crkvi Blažene Djevice Marije »kod lokve«, nalazimo gotičke zidne slike nepoznatoga pučkog majstora (početak XIII. stoljeća) te glagoljske grafite iz XV–XVI. stoljeća. Na bazi kamene posude za svetu vodu (1549.) u grobljanskoj kapeli Svih svetih nalazi se glagoljski natpis.

LINDAR/LINDARO

Lindar je naselje smješteno na uzvisini nad dolinom rijeke Pazinčice. Stanovnici koji se ne bave poljodjelstvom zaposleni su u obližnjem Pazinu. Područje je naseljeno od prapovijesti, a u srednjem vijeku je središtem feudalnog posjeda akvilejskoga patrijarha, zatim dijelom Pazinske knežije. Više puta je stradao u ratovima s Mlečanima (1508., 1511. i 1615.), a u blizini naselja se 1813. austrijski kapetan Josip Lazarić sukobio i pobijedio francusku vojsku. Župna crkva sv. Mohora i Fortunata (1606.) nalazi se na vrhu naselja, iznad strme padine nad Pazinčicom. Trobrodna je i ima pet oltara. Nekada je na njenom mjestu bila utvrda (kaštel). Očuvane su tri obrambene kule; na jednoj je ugrađena drevna bombardna. U crkvi Svete Katarine na ulazu u naselje nalazimo zidne slike nepoznatog majstora, a najpoznatije djelo iz 1409. datirano je glagoljskim natpisom. O izgradnji crkve Svetog Sebastijana 1559. svjedoči dvojezični (latinski i glagoljski) natpis. Prekrivena kamenim pločama na groblju je romanička crkva Svetog Martina koja čuva nadgrobnji glagoljski natpis popa Matušića (1588). Istim je pismom pisana župna knjiga krštenih (1590.–1667.), sačuvana pri zagrebačkom arhivu HAZU. Posebno zanimljive su zgrade iz XV. i XVI. stoljeća, te gradska loža iz XVII. stoljeća.

MOŠĆENICE/MOSCHIENIZZE

Mošćenice je naselje i srednjovjekovni utvrđeni grad na istočnoj obali Istre. Smješteno je na istaknutom vrhu nad istočnim padinama Učke. Stanovništvo je oduvijek vezano uz poljoprivredu. Vrijeme je žitelje navelo da se spusti u obližnju dragu gdje je osnovalo Mošćeničku Dragu, okrenuvši se ribarstvu i pomorstvu. Na položaju Mošćenica prvotno je bila gradina. Naselje se najprije spominje u povijesnim izvorima kao samostalna komuna (1374.), te kasnije kad je dobilo gradski statut (1637.). U srednjem je vijeku spojeni niz kuća sačinjavao obrambeni obruč. Obrambena četverokutna kula je štitila gradska vrata. U naselju se ističu kuće s reprezentativnim pročeljima, poput kuće Negovetić-Dešković iz XVI. stoljeća i kuće Negovetić iz 1770. Povijesna jezgra Mošćenica uvrštena je 1968. u Registar nepokretnih spomenika kulture.

BUIĆI/BUICI

Buići je selo nadomak Poreča, odnosno Žbandaja. Prema diplomskom radu Martine Dodić, obranjenog 2013. na pulskom Sveučilištu, o mjestu nema nikakvih pisanih tragova. Buići su proteklih četrdesetak godina pokazali vrlo pozitivnu, uzlaznu demografsku statističku putanju.

TINJAN/ANTIGNANA

Tinjan je gradić kraj Pazina, nalazi se na uzvisini iznad Limske drage. Stanovnici su vični poljodjelstvu čime se majoritarno bave, na krškom dijelu kao i na Dragi. Danas ih sve više prelazi u uslužne djelatnosti i malo poduzetništvo. Područje je nastanjeno od prapovijesti, te je kroz antičko doba dospjelo u srednji vijek. Prvi je spomen povezan s ispravom pape Aleksandra III. iz 1177. kada se pojavljuje kao župa Antoniana. U XIV. stoljeću je potpao pod Pazinsku knežiju, te je zbog mletačke prijetnje utvrđen. U pazinskom je urbaru stekao položaj grada (Stadt), prije degradacije na status gradića (Stättl). U mjestu se ističe neoklasicistička župna crkva Svetog Šimuna i Jude apostola (1773.), s detaljima baroka i rokoka. Zidinama više nema traga, a na ulaznome trgu se nalazi ladonja sa županskim stolom.

GRAČIŠĆE/GALLIGNANA

Gračišće je naselje kraj Pazina, na vrhu brežuljka, ponad vododerina koje se slijevaju u rijeku Rašu. Stanovništvo živi prvenstveno od poljodjelstva (vinova loza, žitarice, voće) i stočarstva (goveda, svinje), dok je manji dio zaposlen u tercijarnim djelatnostima u Pazinu. U posljednje vrijeme vrlo su zastupljeni ruralni i izletnički turizam. Na ovom je mjestu bila gradina, vrlo vjerojatno napuštena u rimsko doba. Prvi put se spominje 1199. kao *Gallinianum*. Naselje je pripadalo akvilejskim patrijarsima, knezovima Goričkih, te Pazinskoj knežiji. Bilo je dijelom Pićanske biskupije do njezina ukidanja 1788. U urbaru iz 1578. dobiva status gradića (Stättl). Trpilo je velike nevolje u doba ratova između Benečana i Kraljevaca (1508–10. i 1616–17.). Očuvana je većina zidina, kao i kružna kula iz 1500. Sačuvani su i fontik, loža iz 1549. te prostor straže koje u novije

vrijeme pripada općinskoj upravi. Iznimne ljepote je palača Salomon (1570.), ali i zavjetna crkva Svete Marije iz 1425. sa zidnim slikama. Na glavnom su trgu ostaci dvora, povremena rezidencija pićanskih biskupa.

MUSALEŽ/MONSELICE

Musalež je naselje u blizini Poreča, smješteno na jednoj od mnogih uzvisina. Njegovi se stanovnici dijelom bave poljodjelstvom (vinova loza, masline, žitarice), dijelom turizmom. Područje je u prapovijesti bilo naseljeno mnogobrojnim gradinama, što se nastavilo u rimsko doba. Prvi spomen Musaleža seže u XVII. stoljeće, za vrijeme mletačkog koloniziranja istarskog poluotoka. Simon Ćurko je predvodio doseljenike i daljnje naseljavanje spomenuta područja. Neobrađena zemlja je dodjeljivana doseljenicima, koji su se uzdržavali zemljoradnjom i stočarstvom. Na čelu novonastalih naselja izabran je župan, odnosno knez.

PIĆAN/PEDENA

Pićan je naselje koje se smjestilo u blizini Pazina, na dominirajućem vapnenačkom brežuljku nad Čepičkim poljem. Gospodarstvo se temelji na poljodjelstvu i stočarstvu. Rudnik kamenog ugljena više nije aktivan. Nastanjen je bio već u prapovijesti (gradina), a potom je pretvoren u rimsko naselje (*Petina*). Sjedište je Pićanske biskupije od kasne antike do 1788. Za Bizanta je bio administrativno središte za srednju Istru. Prepušten je akvilejskim patrijarsima, koji su ga u XII. stoljeću dodijelili grofu Menhardu Schwarzenburgu, utemeljitelju Pazinske knežije. Ušao je tako u vlast Habsburgovaca. Kmetovi su se digli na ustanak 1653. Za stolovanja biskupa Francesca Massimiliana Vaccana profanirana je katedrala, a biskupski dvor je opustošen. Kada je biskupija ukinuta Pićan je postao sjedištem dekanata, što je ostao do danas. Za Pićan se vezuju mnoge ličnosti istarske prošlosti.

KRINGA/CORRIDIGO

Kringa je naselje južno od Tinjana, na rubu Limske drage. Gospodarska baza stanovništva su poljodjelstvo (vinova loza, žitarice, voće i povrće) i stočarstvo. Kringa je preuzela mjesto drevne željeznodobne gradine, a područje je bilo naseljeno i u rimsko doba. Bila je posjedom akvilejskih patrijarha i porečkih biskupa, a od kraja XII. stoljeća ulazi u sastav Pazinske knežije. Na gradskom trgu uzdiže je cisterna s dva grla bunara iz 1882., a na ulazu u naselje je kalvarija iz 1876.

SVETI PETAR U ŠUMI/SAN PIETRO IN SELVE

Sveti Petar u Šumi je naselje iznad Limske drage, između Pazina i Kanfanara. Većina stanovnika radi u okolnim većim mjestima (Pazin, Žminj). Gospodarstvo se temelji na poljodjelstvu (vinova loza, žitarice, povrtarske kulture) i sitnom stočarstvu. U posljednje se vrijeme razvija ruralni turizam. Područje je bilo nastanjeno u prapovijesti i antici, a u VII–VIII. stoljeću pristigli su Hrvati. Naselje je dobilo ime po benediktinskom

samostanu iz XII. stoljeća. Porečki je biskup od XII. stoljeća uživao feudalna prava nad područjem i kaštelom, a u XIV. stoljeću sva zemljišna prava pripala su samostanu. Župna crkva Svetog Petra i Pavla Apostola tipičnog je pavlinskog pročelja (XVIII. stoljeće), njezine oltarne pale oslikao je pavlin Leopold Keckheisen, a orgulje su djelo Johanna Georga Eisla. Grobljanska crkva Svetog Roka (župna do 1783.) diči se najvećim očuvanim krovom od škriplja u Istri.

ŠUMBER/SUMBERO

Šumber je naselje kraj Labina, na istočnom obronku raške udoline. Stanovništvo se uglavnom bavi poljoprivredom (uzgoj vinove loze). Za talijanske uprave (1920-ih) u okolici Šumbera počeo se eksploatirati boksit. Srednjovjekovni kaštel u Šumberu izgrađen je na mjestu nekadašnje prapovijesne gradine. Ime je dobilo po austrijskoj obitelji Schönberg, te je 1367. potpao Pazinskoj knežiji postavši graničnom utvrdom između austrijske i mletačke Istre. Današnji je izgled poprimio u XVI. i XVII. stoljeću. Sakralno zdanje za koje je područje Šumbera naročito vezan jest crkva Blažene Djevice Marije od Drena, uz koju se vezuje veliki lokalni blagdan, tzv. Petangošt. U crkvi je pohranjena stara i vrijedna knjiga Labinštine, lekcionar crkvenih pjesama iz XVIII. stoljeća, poznat i kao Šćavet.

SELINA/VILLANOVA AL LEME

Selina je skromno naselje kod Svetog Lovreča, smješteno na izraženoj uzvisini usred valovitog krajolika. Stanovništvo se bavi poljodjelstvom, ali je dijelom i zaposleno i u obližnjem kamenolomu, po kojem je ime dobila vrsta kamena. Područje je bilo nastanjeno od prapovijesti, preko antike i srednji vijek sve do danas, a prvi povijesni podaci o Selini potječu iz 1556., kad je utemeljeno mletačkim doseljavanjem izbjeglica iz Dalmacije. Na južnom rubu Seline je romanička crkva sv. Lucije koja čuva glagoljski natpis na kamenoj kustodiji iz 1568. Na pročelju crkve je barokna preslica iz XVII. stoljeća.

ŽMINJ/GIMINO

Žminj je naselje u središnjoj Istri, smješten na vapnenačkom brdu između Limske drage i Raške doline. Stanovnici se uzdržavaju tradicijskim i suvremenim poljodjelstvom, stočarstvom, malim poduzetništvom i trgovinom. Sjedište je Čakavskog sabora. Područje je bilo naseljeno u prapovijesti, te u rimsko doba. U ranom srednjem vijeku ondje se nastanilo slavensko stanovništvo. Prvi spomen Žminja nalazimo 1178. u povelji pape Aleksandra III. (Zimino), dok u XII. stoljeću naselje prelazi u Pazinsku knežiju (njem. Schwing, Swingk), ali pod jurisdikcijom porečkog biskupa. Na vrhu brežuljka je kaštel sa središnjem trgom i župnom crkvom; ono je izvorno bilo okruženo bedemima i branjeno kulama. U različitim crkvama mjesta ističu se slike, freske i kameni kipovi. U središtu gradića nalazi se javna cisterna s dva grla bunara iz XIX. stoljeća i renesansna palača iz XVI. stoljeća s uzidanim reljefom Svetog Ignacija Loyole.

NEDEŠČINA/SANTA DOMENICA D'ALBONA

Nedeščina je mjesto u zaleđu Labina. Prema istoimenoj župi, osnovana je 1632. kao Sveta Nedjelja, a nakon Drugog svjetskog rata naselje je preimenovano u današnji oblik. Žitelji koji se ne bave poljoprivredom zaposleni su u industriji. U posljednje vrijeme mnogo se ulaže u razvitak agroturizma.

PARADIŽ/PARADISO

Paradiž je mjesto općine Sveta Nedjelja koje obuhvaća 21 zaselak. Nalazi se nedaleko Labina, a kako u mjestu nema crkve, nemoguće je doći do pisanih tragova o naselju i stanovništvu.

ROVINJSKO SELO/VILLA DI ROVIGNO

Rovinjsko Selo se smjestilo južno od Limskog zaljeva. Njegovi se stanovnici bave tradicijskim poljodjelstvom, stočarstvom, sitnim poduzetništvom i trgovinom. Čitavo je područje bilo naseljeno u prapovijesti i u rimsko doba, pa i kasnije. Utemeljili su ga 1526. doseljenici iz Dalmacije. U središtu sela ističe se sačuvana jezgra koju čine stambeno-gospodarski objekti sa zidnim šternama. Najstarija sačuvana kuća datira u 1656. (obitelj Pongrac). U blizini Rovinjskog Sela je brežuljak Turnina s prapovijesnom gradinom; na njegovom rubu su vidljive ruševine utvrde iz kasnoantičkog vremena; napušten je u XVI. stoljeću te oštećen za Drugog svjetskog rata. U podnožju Turnine nalazi se crkva Svete Cecilije iz XI. stoljeća.

ŠORIĆI/SORICI

Mjestašće smješteno u jugozapadnoj Istri, u općini Kanfanar. Stanovništvo se bavi poljodjelstvom, prije svega vinogradarstvom i maslinarstvom. Naselje broji četrdesetak stanovnika.

JURIĆEV KAL/GOLZANA

Jurićev Kal je malo mjesto nadomak Barbana. Njegovo antičko ime, Galzana (1150.) najvjerojatnije potječe od latinskog toponima Caltianum. Naselje je uništeno u VII. stoljeću tijekom prodora Slavena. Nakon grofova Goričkih prelazi u ruke Ancemana, germanskog ratnika. Danas se stanovništvo pretežno bavi zemljoradnjom, dok je mlađi dio žiteljstva zaposlen u Puli i Pazinu. Djeca školu pohađaju u Barbanu.

GOLAŠ/MONCALVO DI VALLE

Golaš je mjestašće u okolici Bala, nastanjeno od davnina, a njegov prvi spomen zalazi u 1600. Ima stotinjak stanovnika, orijentiranih gotovo isključivo na poljodjelstvo.

RABAC/PORTO ALBONA

Rabac je naselje i luka na istočnoj obali Istre, podno Labina, u zatišju od bure. Stanovništvo se do Drugog svjetskog rata prvenstveno bavilo ribarstvom i pomorstvom, a danas tercijarnim djelatnostima. Nastanjeno je u rimsko doba i srednjem vijeku. Za austrijske vladavine ubrzan je razvoj Rapca, proširena je cesta prema Labinu, sagrađen prvi ljetnikovac (obitelj Prohaska, druga polovica XIX. stoljeća), sagrađen prvi hotel Quarnero (1889.). Za talijanske uprave nastavilo se u istom smjeru (sagrađen hotel Trieste, uređena luka za ukrcavanje boksita). U poraću je osnivanjem Ugostiteljskog poduzeća Rabac započet planski razvoj kupališnog turizma. Danas se Rabac može pohvaliti iznimnim kapacitetom od preko 10 tisuća gostiju.

PRESIKA/FRATTA D'ALBONA

Presika je mjesto općine Labin, smješteno ponad Labina. Broji petstotinjak žitelja koji su se do 1974. bavili rudarstvom. Tada je eksploatacija ugljena obustavljena, a stanovništvo se usmjerilo drugim djelatnostima.

BIJAŽIĆI/BIASICI

Bijažići su malo mjesto kraj Svetvinčenta, na prometnici koja iz Pule vodi u Pazin. U selu živi desetak obitelji, većina prezimenom Bijažić. Izvrсна cestovna i željeznička povezanost s većim središtima pogoduju turizmu (napose ruralnom) na što je većina žitelja orijentirana.

DRENJE, CRNI, SVETA MARINA/DREGNE, LUPETTINI, SANTA MARINA

Sveta Marina, drevnog naziva Prkušnica, obalno je naselje južno od Labina. Stanovništvo je pretežito zaokupljeno ribarstvom (u manjoj mjeri poljodjelstvom), a od kraja XIX. stoljeća bave se teretnim prijevozom (cement, drvo, kamen) na jedrenjacima. U posljednje vrijeme okrenuli su se turizmu. Naselje je dobilo ime od istoimene romaničke crkve, a nedaleko od nje nalaze se ostaci zidova u kojima predaja vidi nekadašnji ženski samostan.

HRBOKI/CHERBOCHI

Hrboki je mjestašće u okolici Barbana, koje je prema posljednjem dostupnom popisu stanovništva (2001.) brojilo 188 stanovnika i 77 obiteljskih kućanstava. U posljednje vrijeme stanovništvo se udaljava od poljodjelstva u korist turizma (rekreacija, biciklizam, jahanje i drugo).

VIŠKOVIĆI/VISCOVIZZI

Viškovići, malo selo ponad Raškog zaljeva, u okolici Tunarice, Ubaša i Koromačna. Ime naselja potječe od prve obitelji Višković koja se na ovo područje doselila 1663. godine. Stanovništvo se uglavnom bavi ratarstvom i stočarstvom. Posljednjih stotinjak godina vidljivo raste zanimanje za more i turizam. Danas naselje ne broji više od stotinjak stalno naseljenih žitelja.

RAKALJ/CASTELNUOVO D'ARSA

Rakalj je naselje na sjeveroistoku Puljštine, nedaleko Raškog zaljeva. Stanovništvo se dijeli na poljodjelce i stočare, te na one koji rade u obližnjem kamenolomu ili u Puli i okolici. U prošlosti su Rakaljanci bili poznati po izradi tradicionalne istarske lončarije. Stari kaštel nalazi se nešto niže, prema moru, gdje se vide tragovi kule, obrambenih zidina i stražarnice. Crkva Svete Agneze još postoji. Rakalj se 1312. u jednoj ispravi pojavljuje kao Castellare de Rachir. Neko vrijeme je pripadao povijesnoj mletačkoj obitelji Loredan. U župnoj crkvi Rođenja Blažene Djevice Marije čuva se kamena kustodija s reljefima dvaju anđela (majstor Dominik, 1425.). Na putu za Krnicu nalazi se ruševna crkva Svetog Teodora, sagrađena na području koje je bilo vlasništvom istoimenog samostana benediktinki iz Pule. Na obližnjem brdu Gomili potvrđeno je postojanje prapovijesne gradine. U Raklju je rođen književnik i znanstvenik Mate Balota.

MARČANA/MARZANA

Marčana je naselje sjeveroistočno od Pule, smješteno na krškoj zaravni kraj obale jugoistočne Istre. Dio žitelja bavi se tradicijskim poljodjelstvom, dio ih radi u uslužnim djelatnostima, a u posljednje vrijeme Marčanci razvijaju ruralni turizam. U okolici su pronađeni tragovi naseljavanja u prapovijesti i u rimsko doba. Pisani tragovi ovjekovječili su je prvi put 1243. kada su se Andreas i Joanes de Marzana pronašli u aktu prisege Pule na vjernost Veneciji. Opustošile su je epidemije kuge u XV. stoljeću, a u XVI. mletačke vlasti naseljavaju kolone iz Grčke i Dalmacije.

MUNTIĆ/MONTICCHIO

Muntić je naselje koje se nalazi sjeveroistočno od Pule, a pripada općini Ližnjan. Smjestio se na uzvisini kojom dominira jugozapadnom Puljštinom. Stanovništvo se uglavnom zapošljava u obližnjoj Puli. Naseljavanje na ovome području možemo pratiti od prapovijesti; također je bilo nastanjeno u doba Rima i srednjem vijeku kada se zvao Rumianum. Pripadao je puljskom biskupu, potom akvilejskom patrijarhu. Opustošeno je područje u nekoliko valova naseljavano izbjeglicama pred Osmanlijama (XVI. stoljeće), te se u izvorima do XVII. stoljeća pojavljuje pod nazivom Montecchio sive Rumian. Župna crkva Svetog Jeronima ima zvono iz 1396.

MEDULIN/MEDOLINO

Medulin je smješten jugoistočno od Pule i sjedište je istoimene općine. Nalazi se na padini koja se udubljuje u Medulinski zaljev. Glavna gospodarska grana kojom se stanovništvo bavi jest turizam, te ugostiteljstvo i druge tercijarne djelatnosti, dok je jedan dio stanovništva zaposlen u obližnjoj Puli. Područje biva naseljeno još u prapovijesti, a drži se da je na području Medulina bila histarska gradina Mutila. O antičkom prolazu svjedoči građevinski sklop (gospodarski i rezidencijalni) na poluotoku Vižuli. Pod različitim imenima (Metilinum, Medilinum, Medelinum) Medulin se u izvorima spominje već od 1150. Kula iz XII. stoljeća koja se nalazila na trgu pretvorena je u stambenu zgradu, a mjesto se koristilo i lođom. U XVI. stoljeću broj stanovnika naglo je opao, te je naselje u više navrata naseljavano dalmatinskim izbjeglicama. Oba zvonika crkve Svete Agneze dograđena su 1912. Romanička crkva Majke Božje od Zdravlja čuva freske i glagoljske grafite iz XV. stoljeća.

7. Zaključak

Atlasom su zastupljeni svi istarski čakavski dijalekti. U mjestima Brest, Vele Mune i Krti govori se bužetskim dijalektom; u mjestima Vižinada, Vabriga, Buići, Tinjan, Musalež, Kringa, Sveti Petar u Šumi, Selina, Rovinjsko Selo, Šorići, Jurićev Kal, Golaš, Bijažići, Hrboki, Rakalj, Marčana, Muntić i Medulin jugozapadni istarski dijalekat; u mjestima Kaldanija, Ročko Polje, Ičići, Paz, Lindar, Mošćenice, Gračiče, Šumber, Žminj, Nedeščina, Paradiž, Rabac, Presika, Drenje, Crni, Sveta Marina, Viškovići sjevernočakavski dijalekat; u mjestima Gologorica, Permani i Pićan srednjočakavski; u mjestima Krbavčići, Karobja i Materada južnočakavski dijalekat. Možda se kome učini da koji punkt nedostaje, no nije bilo uvijek lako pronaći odgovarajućeg ispitanika pa se od nekih mjesta moralo jednostavno odustati.

Bibliografija:

Atlasi koji se tiču (i) našega područja / Atlanti che riguardano (anche) il nostro territorio / Atlasi, ki obravnavajo (tudi) naše območje

BECCARIA 1995-2008

Gian Luigi Beccaria (direttore), *Atlante linguistico italiano (ALI)*, I-VII, ALI, Centro di ricerca istituito a Torino in collaborazione tra l'Università di Torino e la Società Filologica Friulana "G.I. Ascoli" di Udine, Torino-Udine 1995-2008 (<http://www.atlantelinguistico.it/home.html>).

COSSUTTA 1987

Rada Cossutta, *Slovenski dialektološki leksikalni atlas tržaške pokrajine (SDLA – TS)*, Università degli studi di Trieste, Scuola superiore di lingue moderne per interpreti e traduttori, Trieste 1987.

COSSUTTA 1996

Rada Cossutta, *Slovenski dialektološki leksikalni atlas koprške pokrajine (SDLA – KP)*, Trieste 1996.

COSSUTTA - CREVATIN 2005, 2006

Rada Cossutta, Franco Crevatin, *Slovenski dialektološki leksikalni atlas slovenske Istre (SDLA-SI)*, I-II, Univerza na Primorskem, Znanstveno-raziskovalno središče, Založba Annales: Zgodovinsko društvo za južno Primorsko, Koper 2005, 2006.

FILIPPI - BURŠIĆ GIUDICI 1998

Goran Filipi, Barbara Buršič Giudici, *Istriotski lingvistički atlas (ILA) / Atlante Linguistico Istrioto (ALIs)*, Znanstvena udruga Mediteran, Pula 1998.

FILIPPI 2002

Goran Filipi, *Istrorumunjski lingvistički atlas (IrLA) / Atlasul Lingvistic Istroromân (ALIr) / Atlante Linguistico Istro-rumeno (ALIr)*, Znanstvena udruga Mediteran, Pula 2002.

FILIPPI 2004

Goran Filipi, *Istrorumunjski lingvistički atlas – Kazala / Atlasul Lingvistic Istroromân – Indice / Atlante Linguistico Istro-rumeno – Indici*, Znanstvena udruga Mediteran, Pula 2004.

FLORA 2003

Radu Flora, *Micul Atlas Lingvistic Al Graiurilor Istroromâne (MALGI)*, Editura Academiei române, București 2003.

PELLEGRINI 1972-1986

Giovan Battista Pellegrini, *Atlante Storico-Linguistico-Etnografico Friulano (ASLEF)*, voll. 6, Dipartimento di Linguistica dell'Università di Padova, Padova 1972-1986.

Izabrani radovi koji se tiču istarske dijalektologije i geografske lingvistike / Lavori scelti che riguardano la dialettologia e geografia linguistica istriana / Izbrana dela, ki obravnavajo področji istrske dialektologije in geografske lingvistike

ASCOLI 1873

Graziadio Isaia Ascoli, *Istria Veneta*, in *Archivio lottologico Italiano*, vol. I, Torino 1873, pp. 433-573.

BARTOLI – VIDOSSO 1945

Matteo Bartoli, Giuseppe Vidossi, *Alle porte orientali d'Italia: dialetti e lingue della Venezia Giulia (Friuli e Istria) e stratificazioni linguistiche in Istria, con un'appendice di testi dialettali e una carta linguistica della Venezia Giulia*, Editore Gheroni, Torino 1945.

BLAGONI 1999

Robert Blagoni, *O nekim aspektima lingvističkog atlasa u okvirima znanosti o jeziku*, in *Anales*, 16, Zgodovinsko društvo za južno Primorsko, Koper 1999, pp. 29-44.

BROZOVIĆ 1970

Dalibor Brozović, *Dijalekatska slika hrvatskosrpskoga jezičnoga prostora*, in *Radovi Filozofskog fakulteta u Zadru*, n. 8, Zadar 1970, pp. 5-30.

CORRA 1980

Loredana Corra, *I dialetti veneti all'estero*, in *Guida ai dialetti veneti II*, Padova 1980.

CORTELAZZO 1972

Manlio Cortelazzo, *Avviamento critico allo studio della dialettologia italiana*, Pacini, Pisa 1972.

COSSUTTA 2000

Rada Cossutta, *Dialektološko delo v Slovenski Istri*, in *Zbornik Slavističnega društva Slovenije*, Ljubljana 2000, pp. 176-184.

COSSUTTA 2002

Rada Cossutta, *From dialect to language: dialectological re-search in the Karst and Slovene Istria*, in *Annales*, n. 2, 2002, pp. 407-414.

CRASSI - SOBRERO- TELMON 2003

Corrado Crassi, Alberto Sobrero, Tullio Telmon, *Introduzione alla dialettologia italiana*, Laterza, Roma-Bari 2003.

CREVATIN 1977

Franco Crevatin, *Per una storia della venetizzazione linguistica dell'Istria. Prospettive metodologiche per una sociolinguistica diacronica*, in *Studi Mediolatini e Volgari XXIII*, Padova 1977.

DECARLI 1976

Lauro Decarli, *Origine del dialetto veneto istriano con particolare riguardo alla posizione di Capodistria*, Edizioni il Canto del Cigno, Trieste 1976.

DORIA 1977

Mario Doria, *Popoli e lingue della preistoria. Lingue e dialetti in Istria*, in *Istria Romantica*, Italo Svevo, Trieste 1977, pp. 10-14.

DRPIĆ 2004

Irena Drpić, *Goran Filipi: Istrorumunjski lingvistički atlas, Znanstvena udruga Mediteran, Pula, 2002, 785 str.; Kazala, Znanstvena udruga Mediteran, Pula, 2004, 318 str.*, in *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*, Zagreb 2004, pp. 260-261.

FILIPPI 1989

Goran Filipi, *Situazione linguistica istro-quarnerina*, in *Ricerche sociali*, n. 1, Centro di Ricerche Storiche, Rovinj 1989, pp. 73-4

FILIPPI 1996

Goran Filipi, *Dialettologia istriana*, in *Scuola Nostra*, n. 26, Edit, Rijeka 1996.

FILIPPI 2002

Goran Filipi, *Istrovenezianisch*, in *Wieser Enzyklopädie des euro-päischen Ostens*, vol. 10, *Lexikon der Sprachen des europäischen Ostens*, Wieser Verlag, Klagenfurt 2002.

FINKA 1971

Božidar Finka, *Čakavsko narječje*, in *Čakavska rič*, n. 1, Split 1971, pp. 11-71.

FINKA 1973

Božidar Finka, *Naputak za ispitivanje i obrađivanje čakavskih govora*, in *Hrvatski dijalektološki zbornik*, n. 3, Zagreb 1973, pp. 5-76.

GILJANOVIĆ 2009

Suzana Giljanović, *Predstavitev dela pri Narečnem atlasu slovenske Istre in Krasa (NASIK)*, in 6. kongres SIDG, 14.-18. 9. 2009, Maribor, Slovenija. Maribor: Filozofska fakulteta, Oddelek za slovanske jezike in književnosti, Maribor 2009, pp. 45-46.

JERNEJ 1983

Josip Jernej, *Esperienze dialettali venete a Lussingrande*, in *Scritti linguistici in onore di Giovan Battista Pellegrini*, Pisa 1983, pp. 73-76.

LISAC 2009

Josip Lisac, *Hrvatska dijalektologija 2: Čakavsko narječje*, Golden marketing – Tehnička knjiga, Zagreb 2009.

MILANI-KRULJAC 1988

Nelida Milani-Kruljac, *Razmišljanja o jezičnom stanju u Istri*, in *Istra*, n. 1/2, Naučna biblioteka, Pula 1988, pp. 162-170.

MILANI-KRULJAC 1993

Nelida Milani-Kruljac, *Istrski življenski prostor in komunikacija*, in *Annales*, n. 3, Koper 1993, pp. 269-274.

MOGUŠ 1977

Milan Moguš, *Čakavsko narječje – fonologija*, Školska knjiga, Zagreb 1977.

MULJAČIĆ 1966

Žarko Muljačić, *Lo cakavismo alla luce della linguistica contrastiva*, in *Die Welt der Slaven*, n. 11, Wiesbaden 1966.

TEKAVČIĆ 1976

Pavao Tekavčić, *Per un atlante linguistico istriano (con speciale riguardo ai dialetti istororomanzi)*, in *Studia Romanica et Anglica Zagradiensia*, n. 41-42, Zagreb 1976, pp. 227-240.

TOMASI 1973

Francesco Tomasi, *Considerazioni sulle condizioni fonetiche, morfologiche, sintattiche e lessicali del dialetto di Montona d'Istria*, in *Atti del Centro di Ricerche Storiche di Rovigno*, vol. IV, Rovinj 1973, pp. 131-175.

URSINI 1983

Flavia Ursini, *Istria, incontro di culture romanze e slave*, in *Veneto: connessioni culturali*, Cooperativa l'Alberto la Memoria, Padova 1983, pp. 90-93.

VIGOLO 1986

Maria Teresa Vigolo, *La palatalizzazione di C, G, nei dialetti veneti*, in *Archivio Glottologico Italiano*, LXXI, Torino 1986, pp. 60-80.

Izabrani radovi koji se tiču punktova u ImLA / Lavori scelti che riguardano i punti d'inchiesta nel ALiv / Izbrana dela v zvezi s točkami v IbLA

DANELON 1973-1974

Luigia Danelon, *Il dialetto di Verteneglio d'Istria. Analisi fonematica*, Bruxelles, 1973-1974.

BAISSERO 1977

Benedetto Baissero, *Piccolo dizionario della terminologia dialettale usata particolarmente a Buie d'Istria*, Circolo Buiese »D. Ragosa«, Trieste 1977.

DUSSICH 2008

Marino Dussich, *Vocabolario della parlata di Buie d'Istria*, Unione italiana, Rovinj 2008.

MILEVOJ 1992

Marijan Milevoj, *Gonan po nase (rječnik labinskog govora)*, Pula 1992.

MILEVOJ 1994

Marijan Milevoj, *Vadin po nase: rječnik labinskog govora*, Matthias Flacius Illiricus, Labin 1994.

MILEVOJ 2006

Marijan Milevoj, *Gonan po nase (rječnik labinske cakavice)*, Matthias Flacius Illiricus, Labin 2006.

Sažetak

Lingvistički atlas istarskih čakavskih govora (LAIČaG) / Atlante Linguistico delle Parlate Ciacave Istriane (ALPaCis) / Lingvistični atlas istrskih čakavskih govorov (LAIČaG)

U članku se najavljuje *Lingvistički atlas istarskih čakavskih govora (LAIČaG)*, daju se osnovni podatci o projektu unutar kojega Atlas nastaje, ustrojstvo djela. Daje se i osnovna dijalektološka slika pojedinih punktova s kartom terena kao i osnovni geografski podatci svakoga punkta.³

Ključne riječi: lingvistički atlas, lingvistička geografija, dijalektologija, čakavski, Istra

Riassunto

Lingvistički atlas istarskih čakavskih govora (LAIČaG) / Atlante Linguistico delle Parlate Ciacave Istriane (ALPaCis) / Lingvistični atlas istrskih čakavskih govorov (LAIČaG)

Nel presente saggio gli autori annunciano l'*Atlante Linguistico delle Parlate Ciacave Istriane (ALPaCis)* prossimo alla pubblicazione. Vengono date le informazioni necessarie sul progetto del quale l'Atlante fa parte integrale, si spiega il contesto dialettologico dei punti compresi e la struttura del lavoro. Alla fine del articolo troviamo la cartina geografica con i dati geografico-storici di tutti i paesi intervistati.

Parole chiave: atlante linguistico, geografia linguistica, dialettologia, ciacavo, Istra

³ Potonje dugujemo trećem suautoru koji je do podataka došao preko Istarske enciklopedije (IE), wikipedije i istrapedije.